



MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII
UNIVERSITATEA „VALAHIA” din TARGOVISTE
IOSUD – ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE ECONOMICE ȘI
UMANISTE
DOMENIUL FUNDAMENTAL ȘTIINȚE UMANISTE
DOMENIUL ISTORIE

***MUZEUL NAȚIONAL BRAN ȘI POZIȚIA SA ÎN
MUZEOGRAFIA ROMÂNEASCĂ
-Rezumat-***

**CONDUCĂTOR DE DOCTORAT,
Prof.univ.dr. Sergiu MUSTEAȚĂ**

**DOCTORAND,
Daniel Tiberiu APOSTOL**

**TÂRGOVIȘTE
2026**

Teza de doctorat intitulată „Muzeul Național Bran și poziția sa în muzeografia românească” propune analiza amplă, interdisciplinară și integratoare a unui ansamblu patrimonial cu evoluție istorică, administrativă și muzeografică deosebit de complexă. Cercetarea pornește de la constatarea că Branul nu poate fi înțeles în mod adecvat doar prin notorietatea Castelului Bran, nici exclusiv prin dimensiunea sa turistică sau prin asocierea contemporană cu *mitul Dracula*. Din potrivă, teza demonstrează că Muzeul Național Bran trebuie interpretat ca un sistem patrimonial stratificat, alcătuit din componente cu genealogii istorice distincte, dar aflate într-o relație structurală: Castelul Bran, Vama medievală și Secția etnografică în aer liber. Aceste trei nuclee nu funcționează ca simple secțiuni juxtapuse, ci ca expresii complementare ale unei istorii de lungă durată, în care frontiera, autoritatea, fiscalitatea, locuirea regală, patrimonializarea, restaurarea, muzealizarea și valorificarea turistică se intersectează permanent.

Lucrarea se înscrie la intersecția dintre istoria instituțiilor, istoria patrimoniului, muzeologie, etnografie, arheologie și studii culturale. Prin această poziționare metodologică, cercetarea depășește perspectiva strict monografică și propune o interpretare a Branului ca laborator al transformărilor muzeografice românești, moderne și contemporane. Obiectul cercetării nu este doar un monument celebru, ci un ansamblu care a traversat mai multe regimuri de funcționare. Cetatea medievală de frontieră, centru vamal și administrativ, reședință muzeală, muzeu de stat, instituție patrimonială, reorganizată în perioada post-comunistă și reper turistic internațional. În acest sens, Branul devine un caz privilegiat pentru analiza modului în care un spațiu istoric își schimbă succesiv statutul, funcția și semnificația, fără a pierde complet straturile anterioare ale identității sale.

Problema centrală a cercetării este generată de caracterul fragmentar al abordărilor anterioare. Deși Castelul Bran, Vama Branului și patrimoniul etnografic al zonei au fost analizate în diferite contexte istoriografice, muzeografice sau patrimoniale, acestea au fost adesea tratate separat. Teza argumentează că o asemenea separare limitează înțelegerea poziției reale a Muzeului Național Bran în muzeografia românească. Ceea ce conferă specificitatea acestui muzeu este atât valoarea fiecărei componente în parte, cât și relația dintre ele. Castelul exprimă dimensiunea politică, militară, simbolică și reprezentativă a ansamblului; Vama medievală concentrează memoria controlului comercial, fiscal, administrativ și sanitar al frontierei; Secția etnografică în aer liber conservă și expune cultura materială tradițională a microzonei Bran. Împreună, aceste componente configurează o formulă muzeală hibridă, rară, în spațiu românesc, în care istoria politică, istoria instituțională și etnografia se articulează într-un discurs patrimonial complex.

Scopul tezei este acela de a interpreta Muzeul Național Bran ca sistem muzeal coerent, constituit prin acumulări, transformări și reconfigurări succesive. Cercetarea urmărește să explice cum s-a format acest sistem, cum au fost integrate componentele sale, ce tensiuni au apărut între ele și în ce măsură aceste tensiuni reflectă evoluții mai largi ale muzeografiei românești. Teza nu urmărește doar reconstituirea unei cronologii, ci identificarea mecanismelor prin care istoria a fost transformată în patrimoniu, iar patrimoniul în discurs muzeal. În acest sens, cercetarea pune accent pe relația dintre funcție și reprezentare, dintre administrație și semnificație, dintre conservare și reinterpretare.

Ipoteza principală a lucrării afirmă că Muzeul Național Bran nu poate fi înțeles ca o instituție muzeală unitară în sens clasic, ci ca un sistem stratificat în care identitatea rezultă din interacțiunea dintre componente istorice, administrative și muzeografice distincte. Această ipoteză este susținută de analiza succesiunii istorice, care pornește de la edificarea cetății în secolul al XIV-lea, continuă cu funcțiile vamale și administrative ale Branului, cu transformarea castelului în reședință regală după 1920, cu naționalizarea și muzeificarea de după 1948, cu dezvoltarea secțiilor muzeale în anii 1950-1960 și cu reconfigurările post-comuniste, în special după retrocedarea castelului și reorganizarea muzeală din 2009.

Metodologic, teza utilizează o abordare interdisciplinară. Analiza istorică este combinată cu analiza instituțională, muzeografică și patrimonială. Studiul documentelor, al etapelor de organizare muzeală, al transformărilor administrative, al proiectelor de restaurare și al discursurilor expoziționale permite reconstruirea unei imagini dinamice asupra Branului. Muzeul este tratat nu doar ca spațiu de expunere, ci și ca formă de discurs. Obiectele, clădirile, intervențiile de restaurare, traseele de vizitare și reorganizările instituționale sunt interpretate ca elemente active în producerea sensului cultural. Cercetarea valorifică, de asemenea, conceptul de „biografie a monumentului”, aplicat atât Castelului Bran cât și unor elemente patrimoniale precum Biserica din Lemn de la Lueriu, transferată la Bran și ulterior la Jercălăi. Această perspectivă permite înțelegerea patrimoniului ca realitate mobilă, supusă schimbării de funcție, context și semnificație.

Primul capitol, dedicat Castelului Bran, urmărește evoluția istorică, administrativă și muzeografică a monumentului. Analiza pornește de la premisele edificării cetății în 1377, într-un context în care poziția geografică a Branului, la contactul dintre Transilvania și Țara Românească a conferit locului o importanță strategică majoră. Cetatea apare ca rezultat al unei duble determinări: pe de o parte, controlul unei trecători carpatice esențiale, pe de altă parte, necesitatea consolidării autorității politice și militare într-un spațiu de frontieră. Branul nu este interpretat ca simplu punct de tranzit, ci ca mecanism de control teritorial, economic și administrativ.

În evoluția sa medievală și premodernă, Castelul Bran a îndeplinit funcții multiple: militare, fiscale, judiciare și administrative. Relația sa cu Brașovul, cu puterea regală și cu comunitățile locale a transformat castelul într-un centru regional de autoritate. Teza subliniază că importanța Branului nu derivă exclusiv din arhitectura fortificată, ci din ansamblul instituțional care s-a constituit în jurul trecătorii. Castelul, Vama și structurile administrative asociate au făcut din Bran un spațiu de frontieră activă, în care circulația bunurilor și persoanelor era reglementată, taxată și supravegheată.

Un segment important al cercetării urmărește apariția primelor inițiative de valorizare culturală și muzeală a Branului. În acest context este analizat și rolul despărțământului Bran, al Astrei, care a contribuit la promovarea patrimoniului local și la dezvoltarea unor practici protomuzeale înainte de constituirea efectivă a muzeului. Activitatea Astrei este interpretată ca expresie a interesului pentru conservarea identității culturale și a tradițiilor locale, în condițiile afirmării mișcărilor culturale românești din Transilvania.

O etapă decisivă în resemnificarea Castelului Bran este reprezentată de transferul său către regina Maria, după 1920. În această perioadă, castelul încetează să mai fie perceput doar ca monument istoric sau relicvă medievală și devine reședință regală. Intervențiile arhitecturale și decorative realizate sub coordonarea arhitectului Karel Liman au transformat cetatea într-un

spațiu de locuire, memorie și reprezentare dinastică. Teza evidențiază faptul că această transformare nu a anulat caracterul istoric al monumentului, ci l-a reinterpretat într-o cheie simbolică nouă. Castelul a devenit parte a unui proiect cultural și identitar, în care monarhia română își înscria propria memorie într-un spațiu cu profunde semnificații istorice.

Perioada comunistă marchează o ruptură majoră în evoluția ansamblului Bran. Naționalizarea din 1948 și transformarea castelului în muzeu de stat au modificat radical funcția și organizarea acestuia, introducând un nou regim de administrare și interpretare. Fostul spațiu regal a fost integrat într-un discurs muzeal controlat instituțional și influențat ideologic, însă cercetarea evită o interpretare reductivă a acestei etape. Deși reprezentarea trecutului era condiționată de cadrele ideologice ale regimului, perioada comunistă a avut și o importantă dimensiune științifică, reflectată în organizarea sistematică a muzeului, dezvoltarea cercetării muzeografice, conservarea patrimoniului și constituirea unor secții complementare.

Se evidențiază rolul unor specialiști precum Emil Micu, Valentin Săndulescu, Titus Hașdeu, Ioan Prahoveanu și alții, care au contribuit la consolidarea unei structuri muzeale moderne și la definirea direcțiilor de cercetare și valorificare patrimonială. Sunt analizate etapele succesive ale reorganizării muzeului între anii 1950-1989, precum și evoluția discursului muzeografic, urmărită prin modul în care expozițiile au selectat, ierarhizat și reinterpretat trecutul castelului. Evoluția muzeografică nu este prezentată ca un proces liniar, ci ca o succesiune de reorganizări și reinterpretări determinate de schimbări administrative, politice și profesionale, prin care Castelul Bran devine nucleul unei instituții muzeale complexe.

Capitolul acordă o atenție specială relației dintre Castelul Bran și *mitul Dracula*. Teza arată că asocierea dintre castel și Dracula nu are o bază istorică directă, solidă, dar a devenit în timp un factor decisiv în percepția publică și în valorificarea turistică a monumentului. Această asociere a fost amplificată de literatura gotică, cinematografie, cultura de masă și strategiile turistice contemporane. Cercetarea nu tratează mitul Dracula doar ca distorsiune, ci și ca fenomen cultural care produce efecte reale asupra patrimoniului. Castelul Bran devine astfel un spațiu în care se confruntă discursul istoric, discursul muzeal și așteptările publicului global. Tensiunea dintre autenticitate și spectacol reprezintă una dintre problemele majore ale patrimoniului brănean contemporan.

Retrocedarea Castelului Bran și reorganizarea muzeală de după 2009 constituie o altă temă esențială. Teza evidențiază faptul că schimbarea regimului juridic al castelului a produs efecte profunde asupra funcției muzeale a ansamblului. Separarea dintre monument, patrimoniul mobil și instituția muzeală a generat o reconfigurare a discursului patrimonial. Vama medievală a căpătat un rol mai important în reprezentarea publică a istoriei locale, iar muzeul a trebuit să își redefinească identitatea în condițiile pierderii accesului direct la nucleul simbolic reprezentat de castel. Această situație este interpretată ca exemplu relevant pentru impactul schimbărilor de proprietate asupra muzeografiei și asupra memoriei culturale.

Capitolul I include și o analiză a intervențiilor de conservare-restaurare asupra castelului. Restaurările din anii 1950, intervențiile tehnice din deceniile 1970-1980 și adaptările post-1990 sunt tratate nu doar ca operațiuni tehnice, ci și ca momente de redefinire a monumentului. Teza subliniază că restaurarea implică întotdeauna o opțiune interpretativă: ce se păstrează, ce se modifică, ce se pune în valoare și ce formă de autenticitate este privilegiată.

În cazul Castelului Bran, restaurarea este legată de funcționalizarea muzeală, de siguranța monumentului și de presiunea valorificării turistice.

Capitolul al doilea este dedicat Văzii medievale Bran, analizată ca instituție istorică, spațiu administrativ și obiect muzeal. Teza arată că Vama nu poate fi tratată ca element secundar față de castel, deoarece istoria sa este esențială pentru înțelegerea Branului ca spațiu de frontieră. Vama a funcționat ca instituție de control comercial și fiscal, dar și ca mecanism de reglementare a circulației între Transilvania și Țara Românească. Prin perceperea taxelor, organizarea fluxurilor comerciale și supravegherea trecătorii, Vama a contribuit la transformarea geografiei într-o infrastructură de autoritate.

Analiza evoluției Văzii evidențiază trecerea de la funcția medievală de control comercial la forme moderne de organizarea frontierei, inclusiv prin instituții cu rol sanitar, precum Contumacia. Această evoluție arată că Branul a fost atât o frontieră militară, cât și un spațiu de administrare economică, fiscală și sanitară. În acest sens, Vama completează istoria castelului și permite o înțelegere mai nuanțată a ansamblului.

Perioada interbelică aduce integrarea Casei Văzii în domeniul regal. Această etapă marchează o nouă schimbare de funcție: un spațiu administrativ este integrat într-un ansamblu rezidențial și simbolic. Teza arată că această semnificație nu este accidentală, ci face parte din procesul mai larg prin care domeniul Bran este reorganizat în jurul reginei Maria. Vama devine astfel parte a unei geografii regale a memoriei și locuirii.

Lucrarea subliniază și importanța cercetărilor arheologice desfășurate în zona Branului pentru fundamentarea discursului muzeografic. Investigațiile realizate în perimetrul Văzii medievale au permis identificarea unor structuri și materiale care au contribuit la reconstituirea funcționării instituției de frontieră și la contextualizarea istorică a ansamblului. Descoperirile arheologice au fost integrate ulterior în expoziții muzeale, devenind suport pentru dezvoltarea unui discurs istoric bazat pe dovezi materiale și pe relația dintre patrimoniul construit și patrimoniul mobil. În acest sens, cercetarea demonstrează că muzeografia Branului nu s-a limitat la valorificarea monumentelor existente, ci a fost completată de cercetări de teren și de activități științifice menite să extindă cunoașterea trecutului local.

Constituirea Muzeului Văzii Bran în anii 1959-1960 este interpretată ca moment esențial în instituționalizarea memoriei frontierei. Discursul inaugural a pus accent pe rolul economic, fiscal și administrativ al Branului. Ulterior, reorganizarea din 1987 și proiectele din anii 2000-2003 au modificat perspectiva expozițională deplasând accentul de la demonstrația istorică spre contextualizare, ambient și experiență vizuală. Se observă aici o mutație mai largă a muzeografiei românești: trecerea de la expunerea documentar-explicativă la forme de prezentare mai orientate spre atmosferă, sugestie și implicarea publicului.

După 2009, Vama medievală capătă un rol și mai important în cadrul Muzeului Național Bran, deoarece reorganizarea produsă după retrocedarea castelului a impus reconfigurarea discursului muzeal. Expoziția de bază a Văzii a devenit un spațiu de compensare și rearticulare a identității muzeului. Obiectele, colecțiile și amenajările au fost reordonate pentru a susține o narațiune despre istoria locală, despre frontiere și despre continuitatea patrimoniului brănean. În acest context, Vama nu mai este doar o secție tematică, ci și un punct central al reprezentării muzeale.

Capitolul al doilea analizează și restaurarea arhitecturală a Vămii. Sunt discutate degradările, intervențiile, soluțiile tehnice și costurile muzealizării. Teza subliniază că adaptarea unei clădiri istorice la funcția muzeală presupune compromisuri între autenticitate, conservare și utilizare contemporană. Vama devine astfel un caz de studiu pentru modul în care patrimoniul construit este transformat în spațiu expozițional fără a-și pierde complet identitatea istorică.

Capitolul al treilea tratează Secția etnografică în aer liber a Muzeului Național Bran, componentă esențială pentru înțelegerea poziției muzeului în tradiția muzeografiei românești. Această secție constituită în anii 1957-1960, are rolul de a conserva și expune cultura materială tradițională a zonei Bran. Prin gospodării, anexe, instalații, obiecte de uz casnic, textile, port popular, inventar pastoral și icoane pe sticlă, secția reconstituie universul rural al comunităților brănele.

Secția etnografică nu este un adaos decorativ la prestigiul castelului, ci o componentă cu fundament științific propriu. Organizarea sa se înscrie în tradiția muzeelor etnografice românești, în relație cu modelele precum Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”, Muzeul Etnografic al Transilvaniei și Complexul Național Muzeal Astra-Sibiu. Totuși, specificul Branului constă în faptul că patrimoniul vernacular este expus într-un ansamblu dominat simbolic de castel și de istoria frontierei. Această poziție generează atât oportunități cât și tensiuni.

Capitolul evidențiază contribuția unor specialiști importanți la cercetarea și organizarea patrimoniului etnografic brănean. Cercetările de teren, selecția monumentelor, transferul și reconstituirea lor muzeală au fost realizate în baza unor criterii științifice. Secția etnografică reflectă specificul zonei Bran, marcat de pastoralism, arhitectură vernaculară, gospodărie adaptată mediului montan și forme tradiționale de viață comunitară.

Lucrarea urmărește rolul unor specialiști precum Nicolae Dunăre, Boris Zderciuc, Cornel Irimese și Tiberiu Graur în cercetarea și valorificarea patrimoniului etnografic din zona Bran. Sunt analizate cercetările de teren, criteriile de selecție a monumentelor și principiile muzeografice utilizate în organizarea secției în aer liber. Un element important îl constituie repertorierea monumentelor de arhitectură populară. Se analizează tipologia construcțiilor, modul lor de organizare și semnificația lor muzeografică. Prin expunerea în aer liber, aceste monumente nu sunt doar conservate, ci și recontextualizate. Ele devin obiecte muzeale, desprinse de mediul original, dar integrate într-un discurs educativ și patrimonial. Această transformare ridică probleme legate de autenticitate, reconstruire și reprezentarea vieții rurale.

Secția etnografică este analizată și din perspectiva conservării. Materialele tradiționale, în special lemnul, sunt vulnerabile la degradare biologică, climatică și structurală. Expertizele tehnice și biologice discutate în teză arată că muzeele în aer liber se confruntă cu probleme specifice, degradarea materialului lemnos, nevoia de intervenții periodice, dificultăți administrative și riscuri privind integritatea ansamblului. Cercetarea subliniază că valoarea secției depinde nu doar de existența monumentelor, ci și de capacitatea instituției de a le conserva, restaura și valorifica într-un cadru coerent.

Analiza SWOT inclusă în teză, sintetizează situația secției etnografice. Printre punctele forte se numără patrimoniul arhitectural reprezentativ, fundamentul științific al organizării și integrarea în rețeaua muzeelor etnografice românești. Printre vulnerabilități se află numărul

relativ redus de monumente, fragilitatea materialelor tradiționale, restaurările limitate și problemele administrative. Oportunitățile sunt prezentate de dezvoltarea turismului cultural, cercetarea interdisciplinară, programele de conservare și digitalizare a patrimoniului. Amenințările includ litigiile juridice, intervențiile neautorizate, degradarea monumentelor și afectarea peisajului cultural.

Concluziile tezei confirmă ipoteza inițială: Muzeul Național Bran nu poate fi redus la Castelul Bran și nici la imaginea turistică acestuia. El trebuie înțeles ca instituție patrimonială stratificată în care castelul, vama și secția etnografică formează un sistem de semnificații complementare. Specificul Branului constă tocmai în această pluralitate. Muzeul reunește istoria unei frontiere, memoria unei reședințe regale, patrimoniul unei instituții vamale și cultura tradițională a unei microzone montane.

Contribuția originală a cercetării constă în depășirea analizelor fragmentare și în propunerea unei interpretări integrate. Teza demonstrează că poziția Muzeului Național Bran în muzeografia românească derivă din capacitatea sa de a reuni mai multe tradiții muzeale: muzeul de monument istoric, muzeul tematic de frontieră și Muzeul etnografic în aer liber. Această combinație conferă Branului o identitate distinctă, dar și o serie de vulnerabilități. Coerența ansamblului a fost afectată de schimbările de regim politic, de transformările juridice, de retrocedare, de presiunea turistică și de dominația imaginarului Dracula.

În plan teoretic, teza contribuie la înțelegerea patrimoniului ca proces, nu ca realitate fixă. Branul nu este doar un loc care conservă trecutul, ci și un loc în care trecutul este permanent reinterpretat. Fiecare epocă a propus propriul Bran, Branul medieval al frontierei, Branul regal al memoriei dinastice, Branul comunist al muzeificării de stat, Branul postcomunist al retrocedării și Branul globalizat al turismului cultural. Aceste identități nu se exclud complet, ci se suprapun, se tensionează și se reconfigurează.

În plan muzeografic, cercetarea arată că Branul ocupă o poziție aparte în România tocmai prin caracterul său hibrid. Nu este doar un castel-muzeu, nu este doar un muzeu etnografic și nu este doar un muzeu tematic al Vămii; este un ansamblu în care aceste formule coexistă. Această coexistență reprezintă atât valoarea cât și dificultatea sa principală. Muzeul Național Bran oferă un exemplu relevant al modului în care patrimoniul poate fi organizat în jurul unei identități multiple, dar și ale riscurilor care apar atunci când una dintre componente - în special castelul sau *mitul Dracula* - tinde să eclipseze celelalte straturi istorice.

În concluzie, teza susține că Muzeul Național Bran trebuie privit ca un reper important al muzeografiei românești, nu numai prin valoarea monumentului central, ci și prin modelul său complex de patrimonializare. Branul concentrează într-un singur ansamblu problemele fundamentale ale muzeologiei contemporane: raportul dintre istorie și memorie, dintre autenticitate și reconstrucție, dintre cercetare și expunere, dintre proprietate publică și administrare privată, dintre patrimoniu și turism, dintre discurs științific și imaginar popular. Prin analiza acestor probleme, cercetarea oferă o contribuție semnificativă la studiul muzeelor românești și propune o înțelegere mai nuanțată a modului în care patrimoniul istoric, instituțional și etnografic poate fi conservat, reinterpretat și transmis publicului contemporan.